

ROZALIND LEJKER
ZLATNA LALA

Prevela
Sanja Bošnjak

Laguna

Naslov originala

ROSALIND LAKER
THE GOLDEN TULIP

U znak sećanja na Dorli iz Švajcarske

Copyright © 1991 by Barbara Ovstedal
Translation Copyright © 2009 za srpsko izdanje, LAGUNA

Napomena autorke

SLIKE IZMIŠLJENE porodice Fiser i Hansa Ramera plod su mašte, ali slike Jana Vermera i ostalih velikih majstora su verno predstavljene. Nema dokaza da je Jan Vermer ikada imao nekog učenika, ali uvođenjem svoje junakinje u njegov atelje, žela sam da iskažem lično poštovanje prema lepoti i spokojstvu njegovih dela.

R. L.

Prvo poglavlje

OTKAKO ZNA ZA SEBE, DESETOGODIŠNJA FRANČESKA FISER bila je duboko svesna boja koje su krasile njen svet. Zlatasti odsjaj majčine uredno začešljane kose. Azurno svetlucanje mnoštva amsterdamskih kanala pod letnjim suncem i njihov ledeni sivkasto zelenkasti sjaj kad su zamrznuti. Visoki crvenkastosmeđi krovovi ubledeli od izmaglice i kao krv crvene lale u cvetnim lejama u zadnjem dvorištu njene kuće. Iznad svega bilo je blago čuvano u ateljeu njenog oca, gde je samo nekoliko kapljica lanenog ulja stvaralo praškaste pigmente, tamne dok leže u svojim teglama, dok bi na njegovoj ili njenoj paleti veličanstveno buknuili u cinober, limunžutu, morskoplavu i baršunasto purpurnu boju.

Ipak, dok mu je tog dana pozirala odevena u svoju najbolju haljinu, sedeći na podijumu u ateljeu, sve joj je izgledalo tamno i prigušeno. Nad domom im se nadvijala velika senka, za koju je trenutno samo ona znala. Teška srca čuvala je tajnu, i strepela.

U kući i u samom ateljeu sve je bilo kao i obično. Čulo se poznato šljapkanje Fiserove četkice od pseće dlake po platnu i udaljeno lupkanje šerpi u kuhinji, gde je sluškinja Grit pripremala ručak po uputstvima stare Marije, koja je nekada bila dadilja Frančeskinjoj majci i tetki pre nego što je preuzela brigu i o narednom naraštaju. Iza prozora s romboidnim ukrasima dopiralo je sporo kloparanje kopita, dok je kanalom koji je delio ulicu konj vukao natovarenu baržu.

„Spuštaš glavu, Frančeska. Podigni bradu.“

„Hoću, tata.“

Frančeska poslušala, zabacujući bakarnu kosu, i pomisli kako nije ni čudo što joj glava tone kad su joj misli opterećene iščekivanom nesrećom, ali odlučno namesti bradu pod odgovarajućim uglom, rešena da više ne kvvari zauzetu pozu. Iz iskustva

je znala da nikad ne sme da se vrpolti, jer bi to naljutilo njenog oca, pa bi vikao na nju. Hendriku nije smetalo da se na podijumu priča, ali pomeranje nije trpeo. Upravo to je bio razlog što njene sestre nisu želele da mu poziraju. Aleta, koja je bila godinu dana mlađa od Frančeske, unervozila bi se i postala nemirna, dok je Sibila, trinaest meseci mlađa od Alete, bila previše živahna da bi mirovala, osim kad spava. Ma gde bio, Hendrik se nikako nije mogao suzdržati od vikanja kad ga nešto naljuti. Guste, riđe obrve bi mu se skupile kao oblaci pred oluju, a lice s velikim podvaljkom zacrvenelo. Aleta se tog prizora plašila najviše od svih u kući. Frančeska je često pokušavala da ohrabri sestru, navodeći kako se stara izreka da pas koji laje ne ujeda odnosi na njihovog oca, ali ona za to nije marila.

Zbog svoje naravi, Hendrik je imao običaj da upada u svađe po krčmama i kockarskim jazbinama Amsterdama, u koje je, po mišljenju svoje žene, prečesto zalazio. Ponekad bi nevolje nastale iz obične prepirke s nekim kolegom slikarom, napravitiim kao što je i sam bio, nakon previše pića, i to o temi tako jednostavnoj za razgovor kao što su slikarske tehnike. Frančeska bi gledala majku kako koluta očima i spušta ruke na krilo kad bi čula za taj ili neki sličan razlog sukoba.

„Muškarci!“, uzdahnula bi Ana Fiser, pritiskajući hladan oblog na pomodrelo oko svog muža. On bi se tada nacerio, zgrabio je za ruku da joj poljubi dlan ili bi je potapšao po stražnjici preko sukanja. Ana je dobro znala da će on, kad se sledeći put nađe s prijateljima, zaboraviti i zbog čega su se svađali, sve dok ponovo ne iskrsne neka nova sporna tema među umetnicima. Frančeska, dovoljno odrasla da opaža takve stvari, znala je da majku više brine njegovo kockanje nego povremeno učešće u kavgama. Ponekad bi joj se roditelji žučno posvađali. To bi ličilo na prasak vatrometa, jer Ana je, kao većina trpeljivih ljudi, umela da uzvрати istom merom kada bi kap prelila čašu. Međutim, te roditeljske nesuglasice nisu uznemiravale Frančesku, jer nisu nikada dugo trajale i uvek su se završavale na spratu, u

spavaćoj sobi, odakle bi se nakon mnogo lupkanja roditelji opet pojavili nasmejani, ljubeći se i grleći.

Frančeski takođe nikada nije smetalo kad je hrana na stolu bila jednolična i oskudna, jer kad god je otac imao novca u novčaniku, opet bi imali svega. Kad bi ga kocka „htela“, došao bi kući s rukama punim darova i, dok mu se dah osećao na vino, dobacivao bi njoj i sestrama igracke i slatkiše. Onda bi napunio Anine ruke cvećem, odvajajući jedan da joj stavi u kosu, pre nego što klekne i obuže joj ružičaste satenske cipelice. Zatim bi odmotao rolne prekrasnih tkanina koje je kupio, vitlajući njima kao zastavama da pokaže kako će sva ženska čeljad u kući dobiti nove haljine, pre nego što bi naslagao šareni somot, svilu i brokat protkan zlatom na Anino krilo. Ona bi se uvek smeškala, a ponekad i smejala, ali često bi joj iz očiju kanule suze, ma koliko se on trudio da ih poljupcima obriše.

Takva vesela predstava odigrala se i juče. Janetje Feldhajs, Anina mlađa sestra koja je živela sama u kući u kojoj su odrasle, dobila je poklon samo zato što im je tog trenutka bila u poseti. Lepušasto lice joj je poprimilo boju bogatog brokata, koji joj je Hendrik raširio preko ramena.

„Nije mi rođendan“, pobunila se.

„Nije ničiji“, smeja se Hendrik.

Frančeska je nagoniski osetila da su tetkini obrazi porumenele od stida. Tetka Janetje je bez sumnje pomislila kako bi novac dat za njen poklon bio korisnije utrošen za podmirivanje nekoliko neplaćenih računa u domaćinstvu Fiserovih. Ana se nikad nije žalila, ali Janetje je znala da joj sestra jedva sastavlja kraj s krajem i često mora da odbija ljutite trgovce na vratima. Ali događaj s brokatom se zbio juče, a danas je tetka Janetje crvenela iz sasvim drugog razloga. Na tu pomisao Frančeska se tako rastužila da joj se iz grla ote glasan jecaj pre nego što je uspela da ga zaustavi i suze joj konačno pokuljaše.

„Šta je sad bilo?“ Uprkos gojaznom stasu, Hendrik žurno odbaci četkicu i paletu i pohita prema njoj. „Jesi li umorna? Nije ni trebalo da očekujem od tebe da mi ovog jutra poziraš!“

Odmahnula je glavom, grleći ga oko vrata dok ju je privijao uz sebe. „Ne radi se o tome“, jecala je. „Mislim da će se tetka Janetje udati i onda je više nikad neću videti.“

Seo je na ivicu podijuma i posadio je u krilo. Verovao je da njegova svastika Frančesku doživljava kao kćer koju nikad nije imala, i zato su njih dve bile tako bliske. „Kako ti je pala na pamet takva besmislica, dete?“, upita, iznenađeno podižući obrve. „Tvoja tetka je lepa žena i svaki muškarac bi bio srećan da se njome oženi, ali nije uspela da pronađe nikoga ko bi joj odgovarao nakon mladalačkog razočaranja, pa ispunjava život na druge načine.“

„Sad je našla nekoga. Kod Korverovih. Otišla sam tamo za vreme odmora, jer mi je Marija rekla da su mama i tetka Janetje odvele Aletu i Sibilu kod njih da se igraju.“

Hendrik klimnu glavom. Gospodin Korver je bio imućni jevrejski trgovac dijamantima koji je živio na samom kraju ulice, a njihove dve porodice je povezivalo dugogodišnje prijateljstvo. „Dakle, šta se dogodilo?“

Reći su same pokuljale. Mladi Jakob Korver, najstariji sin, odveo je Frančesku na sprat do dnevnog boravka iznad poslovnih prostorija, da joj pokaže novo maće koje je tamo spavalo u korpi. Zatekla je majku kako razgovara s gospodinom Korverom i njegovom ženom, dok je tetka Janetje sedela kraj prozora s jednim firentinskim gospodinom, sinjor Đovanijem de Leoneom, koji je došao u Amsterdam radi kupovine dijamanta. Svi su pijuckali vino, jer je gospodin Korver imao običaj da dobar posao gostoljubivo zaključi malom proslavom. Frančesku je uznemirilo to što je prvi put u životu tetka nije pozdravila s naročitim izlivom ljubavi koji je čuvala samo za svoju omiljenu sestričinu.

„Tetka Janetje me gotovo nije ni primetila! Taj firentinski gospodin joj je zaokupio svu pažnju.“

„Pretpostavljam da su vodili zanimljiv razgovor“, tešio ju je Hendrik. „Znaš koliko tvoja tetka uživa u zanimljivom razgovoru?“

„Ovo je bilo više od toga“, plakala je Frančeska.

„Kako znaš?“

„Gledali su se kao što ti i mama nekad činite. O čemu god da pričate, vaše oči govore nešto posebno.“

Spustio joj je glavu na rame i pomazio je po kosi. Ponekad se čudio pameti i pronicljivosti svog najstarijeg deteta. „Kako to tebi izgleda kad mama i ja razmenjujemo misli?“

„Znam da to znači da je voliš i da ona voli tebe, i da oboje volite Aletu, Sibilu i mene.“

„Tako je. Dakle, hajde da razmislimo šta bi se dogodilo kad bi se tvoja tetka i taj firentinski gospodin zavoleli. Nekoliko nedelja bi se družili pre nego što on ponovo ode, verovatno da se više nikad ne vrati, ili ako se venčaju, on bi je sasvim sigurno poveo kući u Firencu, koja je veliki centar italijanske umetnosti. Grad Mikelandela! Zamisli samo!“ Mnogo puta bi propustio da deci ispriča priču, da nije umeo tako dobro da opisuje živote čuvenih slikara i vajara, začinjavajući ih izmišljenim bajkovitim pojedinostima. Imena Mikelandela i Ticijana, Rafaela i Botičelija bila su poznata Frančeski i njenim sestrama baš kao i sveti Nikola, koji je svake godine, 6. decembra, donosio deci poklone.

Ali suze ponovo potekoše. „Tetka Janetje će biti tako daleko.“

„Delić njenog srca će uvek biti u Holandiji s nama. Niko ne zaboravlja svoju domovinu, dete, kao ni ljude koje ostavlja iza sebe. Kad odrasteš, mogla bi da je posetiš i vidiš sva čuda Firence.“

„Mogla bih?“

Osetio je prizvuk nade u njenom glasu i postavio ju je ispred sebe da joj se zagleda u uplakano lice. „Naravno da bi mogla!“ Izvukao je čistu slikarsku krpicu iz džepa lanene košulje i obrišao joj oči. „A sada, ti mala provodađžiko, hoćeš li ponovo zauzeti položaj, ili ti je dosta poziranja za danas?“

„Nastaviću, tata.“

Poziranje se nastavilo. Frančeska se zanela razmišljanjem o tome šta bi njenoj tetki značio brak. Ana i Janetje su rođene

u Amsterdamu, u porodičnoj kući. Kad je deda Feldhajs, do tada već udovac, preminuo, ubrzo posle Hendrikovog i Aninog venčanja, Janetje je ostala u kući. Nikad nije pokazivala znake usamljenosti, iako je rado prisustvovala porodičnim proslavama u kući Fiserovih i isto tako ih rado pozivala kod sebe. Imala je širok krug prijatelja i obavljala je dužnost upraviteljice u upravnom odboru sirotišta, sastavljenom od samih žena. Bilo je to počasno zvanje, jer na takvim položajima su se nalazili samo oni koji su bili poštovani zbog svoje besprekorne ličnosti i dobrih dela. Ana je često posećivala sirotište sa sestrom i nakon toga nikada ne bi propustila da izjavi kako je šteta što Janetje nije udata i što nema sopstvenu decu kad već toliko voli mališane. Znači, brak bi joj doneo tu decu. Frančeska se trudila da usmeri misli ka tom blagoslovu za tetku, ali u sebi se gušila u suzama.

Hendrik, primetivši da se s kćerkinog lica još nije izgubio žalostan izraz, zastao je sa slikanjem, dok je smišljao najbolji način da joj odvrati pažnju.

„Da li bi volela da prošetáš sa mnom danas posle podne?“, upitao je. Nije mogao da žuri sa slikom na kojoj je radio. Boji je trebalo dugo da se osuši, jer ju je nanosio u više slojeva.

Ona čežljivo klimnu, previše poslušna da bi kvarila pozu okretanjem glave. Šetnje s ocem nisu nikad bile dosadne. „Kada idemo?“

„Da posetimo slikara Rembranta. Imam onu novu knjigu o Karavađu koju želi da pročita.“

Čula je za italijanskog umetnika Karavađa. Bio je začetnik tehnike kjaroskuro, dramatične upotrebe svetla i senke radi postizanja odgovarajućeg raspoloženja na slici. Hendrik ju je primenjivao, baš kao i slikar koga su nameravali da posete, mada je otac često govorio kako niko ne može da nadmaši majstora Rembranta u stvaranju čistog duhovnog osećanja. Isto tako, Hendrik i Rembrant su takozvano istorijsko slikarstvo smatrali najvišim oblikom umetnosti, što je jedno vreme bila veoma rasprostranjena teorija, sve dok se opšti ukus nije promenio.

Frančeska se opustila čim je zveckanje ručnog zvonca u drugom delu kuće objavilo da je ručak na stolu, i požurila iz ateljea ka trpezariji. Želela je ponovo da vidi tetku i proveri da li joj oči i dalje sijaju. Na svoje razočaranje, zatekla je samo majku kako nadgleda sestre dok zauzimaju svoja mesta. Nije bilo postavljeno za tetku.

„Gde je tetka Janetje?“, izletelo joj je pitanje. „Mislila sam da će danas jesti s nama.“

Anine usne se izviše u tajanstveni osmejак. „I ja sam to mislila, ali onaj zgodni sinjor Đovani de Leone pozvao ju je da izađe s njim, pa će mu pokazati Vesterkerk* i Gradsku kuću i ostale lepe znamenitosti Amsterdama.“

„Ne može to sve postići za jedan dan!“

„I ne verujem da njih dvoje očekuju da postignu sve za tako kratko vreme. Pretpostavljam da će tih nedelju dana, koliko on namerava da ostane, provesti zajedno. Sada sedi na svoje mesto. Hrana je na stolu i otac čeka da izgovori molitvu.“

Zapanjena tom neočekivanom veću o ljubavi koja se tako brzo razvijala, Frančeska je stala iza stolice. Do nje je bila Marija, zborana, ukočena od bolova u zglobovima i krupna, s vragolastom Sibilom na levoj ruci. Preko puta njih, na suprotnoj strani stola, sedele su Aleta, uvek tiha i povučena, kose svetle poput mesečine, i dobrodušna Grit, jer bio je običaj da služavka obeduje s porodicom ako se dobro uklopila u domaćinstvo, osim u svečanim prilikama. Ana, vitka i bujnih grudi, stajala je na kraju stola i posmatrala Hendrika na čelu. Pognuo je svoju gustu grivu riđe kose i zagrmeo dubokim glasom preko stola:

„Blagoslovi, Gospode, ovu hranu koju jedemo i nas koji Ti služimo.“

Začulo se povlačenje stolica preko crno-belih podnih pločica i svi posedaše da se dohvate prženih haringi, salate i povrća,

* *Westerkerk* – protestantska crkva u Amsterdamu u kojoj je sahranjen i Rembrant. (Prim. prev.)

i hrskavog belog hleba. Frančeska, iako je dobro jela, u mislima je bila daleko od stola, prateći tetku i Firentinca na obilasku kroz grad. Neće on primetiti ništa od amsterdamskih znamenitosti, ako ne prestane da zuri u Janetje, kao što je činio tog jutra, pomislila je.

Kad su završili s jelom, Hendrik upita Aletu da li bi se pridružila njemu i Frančeski u šetnji do kuće slikara Rembranta. Ona odmahnu glavom i pogleda ga ogromnim, ozbiljnim sivozelenim očima koje su toliko ličile na njegove.

„Ne, tata. Zahvaljujem, ali danas posle podne ću se ponovo igrati sa Ester Korver. Obećala sam joj.“ Nije volela da izlazi s njim kad nije išla i majka. On je uvek privlačio pažnju na sebe i, samim tim, činilo joj se, i na nju. Isto tako, iako je poput Frančeske volela da crta i slika, plašila se njegovog podučavanja u ateljeu.

„Onda, naravno, moraš ići tamo“, rekao je veselo. Zatim, potpuno zanemarujući sopstveno neodgovorno ponašanje, dodade: „Obećanja moraju da se drže.“

Sibila iznenada uzviknu i požuri preko sobe, dok su joj zlatni uvojci poskakivali, i obgrli ocu noge. „Povedi mene sa sobom! I ja hoću da idem!“

Sagnuvši se, Hendrik joj skloni ruke i podiže je u naručje. „Ne, Sibila. Ne danas.“ Nije voleo bilo šta da joj odbija, uvek je bio spreman da joj udovolji, ali trenutno nije želeo da opterećuje Rembranta njenom preteranom živahnošću. „Ako budeš dobra devojčica i ne budeš dizala galamu, doneću ti slatkiša u svom džepu.“

Istog časa je počela ponovo da se osmehuje, i Marija je odvuče, nezadovoljna takvim podmićivanjem. „Nemoj više da dosađuješ ocu. Možeš mi pomoći da složimo rublje posle podne.“

Sibila se natmuri i lupi nogom o pod, protestujući protiv tog dosadnog posla, ali suzdrža se od izliva besa zbog obećanih slatkiša.

Hendrik i Frančeska napustiše kuću kroz glavna vrata, izlažeći pravo iz predvorja na ulicu, što je bilo tipično za sve gradske kuće, čak i one bogate. Ona je nosila knjigu ispod ruke, jer

je njemu to bilo ispod časti. Nije patio od lažne gordosti prema drugim ljudima, kakve god da su im životne prilike, ali imao je izuzetno visoko mišljenje o sebi i, između ostalog, nikako nije trpeo da se opterećuje nošenjem bilo kakvih predmeta dok šeta, mašući štapom, koji mu je po poslednjoj modi bio do ramena, sa crvenom kićankom na vrhu. Čak i u velikim nevoljama, našao bi novčić negde sakriven u novčaniku ili džepovima, često kopajući i po dnu, da bi ga dao nekom dečaćiću koji bi mu nosio omot s crtežima ili rolnu platna.

Bilo je prelepo poslepodne, toplo i sunčano. Nebo boje plavog irisa presijavalo se oko raznobojnih krovova sa zabatima, kao da je sa gradskih kanala povuklo prelivanje duginih boja. Blistava stabla lipe, sa bujnim zelenim lišćem, pružala su prijatnu senku. Kako su se porezi plaćali na širinu fasade, sve kuće su bile visoke i uske, izdizale su se četiri-pet, a ponekad i šest spratova do tavana, ali su se pružale prilično duboko prema oziđanom dvorištu i ponekad bašti. Popločani prolazi, naslonjeni uz mnoge kuće, vodili su do tih zadnjih dvorišta. Kuće su obično bile sazidane od crvene cigle, koju bi vreme brzo nagrizlo, i s peščarskim ukrasima, a svaka je iznad gornjeg prozora imala dizalicu koja je štrčala nalik na kandžu, jer sa nezgodnim uglovima i uskim stepenicama unutra, nije postojao drugi način da se nameštaj podigne na spratove osim konopcem izvana.

Dok su Hendrik i Frančeska prelazili most, veliki ormar su podizali do četvrtog sprata neke kuće. Ona nakratko zastade da pogleda kako se ormar njiše u vazduhu, pre nego što pojuri da ponovo sustigne oca. Kao što je i očekivala, kretali su se na neobičan način. On nije mogao proći pored poznanika, a da ne popriča. Ako su se pak te osobe nalazile s druge strane kanala, glasno bi im dovikivao pozdrave, na šta su se prolaznici okretali i zurili u njih.

Ubrzo su stigli do ugla gde je stari mornar sa štakom i drvenom nogom svirao flautu, naslonjen na zid. Kapu je spustio na zemlju i Hendrik u nju ubaci novčić.

„Sviraj najveseliju melodiju koju znaš!“

Mornar poslušao, a Hendrik se okrenuo Frančeski i uhvatio je za ruku, pa je povede u živahno cupkanje uz muziku flaute. Ona ga je pratila u prilično zamršenim koracima, kojima ju je lično naučio prošle godine uoči Svetog Nikole. Plesali su po kaldrimi okolo-naokolo. Okupila se mala gomila. Pridružilo im se još nekoliko ljudi i u mornarevoj kapi zablistale novčiči. Kad Hendrik povede Frančesku dalje, svi zapljeskaše. Ona mu se razdragano nasmeši. Niko drugi nije imao oca koji je umeo da najobičniji izlazak pretvori u predstavu i zabavu.

Prešli su most preko još jednog kanala i ušli u Ulicu Bredstrat. Rembrantova kuća je bila upečatljiva građevina pokrivena strmim zabatom, gde su nekada dupli prozori tavana osvetljavali atelje učenika, a njegov lični je bio na spratu ispod. Dok je kucao na vrata, Hendrik je pretpostavljao da poslednji put posećuje tu kuću, jer se Rembrant spremao da je uskoro napusti, pritisnut nesrećnim okolnostima. Pre četiri godine, u očajnim novčanim neprilikama, ponudio je svoju imovinu za izmirenje dugova, spasavajući se od bankrota. Pravni postupak mu je omogućio da i dalje živi u kući, čak i nakon što je prodana na licitaciji zajedno sa svim stvarima, ali sada je vreme isteklo i ubrzo će morati da se preseli u manji i skromniji dom.

Hendrik je znao da je do Rembrantove zle sreće, osim kobnih događaja u porodici, najviše dovela njegova neumerenost i nesposobnost da prati promene ukusa u slikarstvu. Hendrik je bio svestan da je i sam takav, ali sopstvenu prirodu ne možeš izmeniti. Iako mu je to što se dogodilo kolegi umetniku bilo upozorenje, Hendrik se nije previše brinuo. Verovao je u darežljivost sudbine, koja mu je čitavog života pomagala da se oporavi kad god su mu novčane prilike bile naročito sumorne. Urođena vedrina ga dosad još nikad nije napustila.

Vrata se otvoriše, ali Frančeska se zaustavi na najnižem stepeniku na ulazu i prikova pogled za porodičnu kuću Feldhajsovih dalje niz ulicu, gde su joj se rodile majka i tetka. One su se

sećale Rembrantove pokojne žene Saskije, jer je u vreme njene smrti majka imala dvanaest a tetka deset godina. Ali Frančeska tog trena nije razmišljala o tome. Videla je, iako otac ništa nije primetio, da su tetka Janetje i firentinski gospodin upravo izašli iz kočije i ulazili zajedno u kuću.

„Ko je ova sanjalica na stepeništu?“

Frančeska se trgnu i pogleda na vrata, gde se gospođica Stofels, koja je Rembrantu održavala kuću i živela s njim kao njegova žena, smešila u znak dobrodošlice, sklopivši sposobne seljačke ruke.

„To sam samo ja“, odgovori Frančeska smušeno. U nekom drugom trenutku odgovorila bi brže na tu malu šalu, ali shvatila je da se tetkina romansa za korak primakla braku. Janetje nikada ne bi pozvala običnog stranca u kuću na čaj i one ukusne kolačiće koje je pravila.

„Uđi, drago dete. Zašto još stojiš napolju kad je tvoj tata već ušao?“ Okruglog lica s lepim tamnim očima, srdačna i ljubazna, Hendrikje Stofels majčinski ispruži ruke ka detetu. Frančeska potrča uz stepenice pravo u njen zagrljaj.

„Kako ste danas, gospođo?“ raspitivala se Frančeska, vodeći računa o lepom ponašanju, dok su se iza nje zatvarala vrata. Majka joj je objasnila da bi se Rembrant i Hendrikje odavno venčali, kad on time ne bi prekršio uslov postavljen u Saskijinoj oporuci i tako izgubio malu novčanu naknadu koja im je povremeno donosila hranu na sto kad je drugačije ne bi bilo.

„Dobro sam, Frančeska, mada selidba odavde znači da me čeka mnogo posla.“

Frančeska odmah primeti da je kuća još praznija nego kad ih je prošli put posetila. Predvorje je bilo potpuno golo, iako su crno-bele mermerne pločice bile besprekorno čiste, kao i uvek. Kroz otvorena vrata dnevnog boravka videla je da je i odande sve odneto, a verovatno je tako bilo i u ostalim delovima kuće. Ipak, pričali su joj da je Rembrant u svojim najboljim danima na zidovima imao preko stotinu slika, polovina je bila njegova, a mnoge su naslikali njegovi, sada već čuveni učenici.

Glasovi Rembranta i njenog oca šuplje su odzvanjali iz ateljea na spratu, jer zvuci su uvek jači kad kuća prestane da bude dom. Hendrikje uhvati Frančesku za ruku i povede je gore.

„Pogledaj ko je došao da te vidi, Rembrante.“

U ateljeu, lišen svega osim velikog štafelaja i stola sa uobičajenim slikarskim materijalom, Rembrant se okrenuo sa mesta gde je stajao s njenim ocem. Odeven u staru plavu slikarsku košulju, s tkaninom zamotanom oko glave u ravan turban, sedom kosom jednako kovrdžavom sada u njegovim pedesetim kao i u mladosti, nasmešio se na ljupku lepotu deteta koje mu je pružalo knjigu.

„Zahvaljujem ti, Frančeska“, reče prihvatajući je.

Ona pomisli kako mu je, uprkos razvlačenju usana u osmeh koji mu je podigao i krajeve tankih brčića, čitavo životom izmučeno lice bilo shrvano tugom. Možda se prisećao svih srećnih trenutaka koje je proveo u ovoj kući, a koji se više nikada neće vratiti.

„Možete da zadržite knjigu koliko god želite“, rekla je brzo u želji da ga razveseli. „Tata nema ništa protiv.“

„To je zaista velikodušno“, zahvalno je odgovorio dubokim glasom. „Možda će mi trebati više vremena, pošto ću početi rad na jednoj porudžbini.“

„Hoćete li ovde slikati?“

„Ne.“ Raščistio je sto i na njega spustio knjigu. „Nova slika je prevelika da radim u ovom ateljeu ili u novoj kući. Uvek su mi dopuštali da velika platna postavljam u crkvi Zojder, pa ću ponovo slikati tamo.“

Hendrikje spusti ruku na Frančeskino rame. „Pođi sad sa mnom u kuhinju, neka muškarci nastave svoj razgovor.“

Frančeska joj se pridružila. „Je li Kornelija ovde?“, upita puna nade. Hendrikjina i Rembrantova kći bila je samo godinu dana mlađa od nje i uvek su uživale u susretima.

„Ne, otišla je s Titusom do druge kuće u Rozenhrahtu, u kojoj ćemo od sada živeti. On postavlja police i priprema neke stvari. Nas dvoje smo sad poslovni partneri, znaš.“

Titus, kome je tada bilo devetnaest, bio je četvrti i jedini preživeli sin Rembrantove pokojne žene, pošto drugi dečak i dve devojčice nisu živeli duže od nekoliko nedelja nakon rođenja. Frančeska ga je volela gotovo kao brata, zato što mu je otac izradio portret još dok je bio dečak i ta slika je visila u gostinskoj sobi njihovog doma, pa ga je gledala svaki dan.

„Hoćete li tamo otvoriti prodavnicu?“, raspitivala se radoznalo.

Hendrikje se nasmeja. „O, ne! Nas dvoje zapošljavamo Rembranta i dajemo mu platu. Tako neće morati da preda svoje slike Stečajnom sudu. Hajde da probaš palačinke koje pravim, a sigurna sam i da bi tvom ocu prijala čaša mog jabukovog vina.“

Frančesku ovo podseti na par koji se takođe zajedno osvežava jelom i pićem. Na putu svom domu ponovo je ugledala kočiju koja je čekala ispred kuće Feldhajsovih.

Deset dana nisu videli Janetje. A onda, kada su se Frančeska i Aleta vratile iz škole u uobičajeno vreme, tačno u podne, otkrile su da u kući vlada uzbuđenje. Ana ih je, široko nasmešena, sačekala s vestima.

„Dolazio je Đovani de Leone! Iako vaš otac nije Janetjein krvni srodnik, najstariji je muškarac u porodici, pa je Firentinac od njega zvanično zatražio njenu ruku. Venčanje je već dogovoreno za sledeću sedmicu.“ Primitila je pitanje u dubokim zelenim očima svoje najstarije kćeri. „Znam da se sve odigralo veoma brzo, ali on za nekoliko dana mora da se vrati kući.“

Aleta progovori: „Gde je sad tetka Janetje?“

„Na spratu u sobi za šivenje s krojačicom. Verenik joj je poklonio prelepu lionsku svilu, koju je kupio u Parizu, i ne sluteći da će poslužiti za venčanicu njegove neveste.“ Ana primeti da se Frančeska nije ni pomerila ni progovorila. Spustila je dlan na detetovo blede lice. „Verujem da si ti saznala za tu vezu pre svih nas. Tata mi je rekao da si pričala o tome istog dana kad su

se upoznali. Tetki neće biti ništa lakše da nas napusti nego što će biti nama da je ispratimo. Moramo joj olakšati.“

Njih dve nisu ni primetile da je Marija, pomislivši kako bi Ana i Frančeska tog trenutka trebalo da budu same, izvela Aletu sa sobom. Frančeska s mukom proguta pljuvačku.

„Hoće li biti srećna s gospodinom Leoneom do kraja života?“

Ana povede svoju kćer do tapacirane klupe kraj zida. „Ljubav ne znači samo biti srećan, Frančeska. Ona je više od toga. Ona je kad čitavo srce dobrovoljno predaš samo jednoj osobi. To donosi neizmernu radost i ushićenje kakvo još ne možeš da pojmiš, ali može da donese i bol i jad i patnju rastanka, ne samo zbog uticaja sa strane, već i samim delovanjem dvoje ljudi koji se najviše vole. Janetje će se suočiti s dodatnim teškoćama zato što odlazi u drugu zemlju, gde se govori drugačijim jezikom i gde će se naći među strancima, daleko od kuće.“ S ljubavlju je sklonila jogunastu loknu s kćerkinog čela. „Ali istinska ljubav može da se održi uprkos svim preprekama. Verujem da su Janetje i Đovani pronašli upravo takvu ljubav, inače bih učinila sve što je u mojoj moći da sprečim to venčanje.“

Frančeska je osetila, a da toga gotovo nije bila ni svesna, da se veći deo ovih reči odnosio na odnos između njenih roditelja isto onoliko koliko i na Janetjeinu budućnost. „Mogu li otići gore da je vidim?“

Ana klimnu. „Tražila je da dođeš do nje čim stigneš kući.“

Dok je Frančeska žurila na sprat, Ana prođe kroz zasvođeni hodnik u kojem se nalazilo stepenište. Čim je ušla u atelje, zapahnuo ju je snažan miris smole i tutkala, koje je Hendrik mešao s okerom, pripremajući platno. Veselo je zviždukao, jer otkako je dozvolio da se Janetje uda za firentinskog gospodina, očekivao je najizdašniju ponudu.

„Moju buduću suprugu jedino muči odlazak iz domovine“, rekao je Đovani na ograničenom holandskom, „jer se brine za sestru i sestričine zbog vaših trenutnih novčanih poteškoća. Želim da bude srećna i radi nje sam spreman da vam omogu-

ćim novi početak i isplatim sve vaše dugove, bez obzira odakle potiču, samo ako me obavestite o iznosima.“

„Oduševljen sam!“, uzviknu Hendrik.

„Nemojte mi zahvaljivati. Činim to samo da umirim Janetje i pod uslovom da ubuduće nikada više ni od nje ni od mene ne zatražite novčanu pomoć.“

„Imate moju reč!“, izjavi Hendrik.

Ana, koja se uputila prema njemu kroz atelje, bila je zahvalna na Đovanijevoj velikodušnosti, ali nije verovala da će se Hendrik zadugo kloniti duga, čak i ako mu se pruži prilika da počne iznova. Zagrlila ga je i spustila glavu na njegovo rame. S teglom lepljive smese i četkicom u ruci, obgrlio ju je, osećajući da joj skori rastanak od sestre već sad stvara ogromnu bol.

„Volim te“, reče joj nežno, ljubeći je u slepoočnicu.

Ona klimnu glavom. Da nije znala da je to istina, nikada ne bi mogla izdržati muke i iskušenja koja joj je brak s njim doneo. Polako je podigla lice prema njemu i pružila mu usne na koje on smesta spusti vreo i strastven poljubac.